

УДК 81'373.43:070

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-209-232>

NEOLOGISMS AND THEIR REPRODUCTION IN THE INTERNET MASS MEDIA

НЕОЛОГІЗМИ ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В ІНТЕРНЕТНИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Людмила Довбня,

кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри
української лінгвістики та
методики навчання; доцент
кафедри педагогіки, теорії та
методики початкової освіти
ljudmila_d@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-5353-3327

Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав, вул.
Сухомлинського, 30, Київська
обл., Україна, 08401

Liudmyla Dovbnia,

Ph. D. in Philological Sciences,
Associate Professor, Associate
Professor at the Department of
Ukrainian Linguistics and
Methodology of

Teaching; Associate Professor at
the Department of Pedagogy,
Theory and Methodology of

Primary Education
ljudmila_d@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-5353-3327

Hryhorii Skovoroda University in
Pereiaslav 08401, Ukraine, Kyiv
region, Pereiaslav,
Sukhomlynskooho Str., 30

Тамара Товкайло,

кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри
української лінгвістики і
методики навчання
tovkaylo_t@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-7142-3164

Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав,
вул. Сухомлинського, 30,
Київська обл., Україна, 08401

Tamara Tovkailo,

Ph. D in Philological Sciences,
Associate Professor, Associate
Professor at the Department of
Ukrainian Linguistics and
Methodology of Teaching

tovkaylo_t@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-7142-3164

Hryhorii Skovoroda University in
Pereiaslav 08401, Ukraine, Kyiv
region, Pereiaslav,
Sukhomlynskooho Str., 30

ABSTRACT

The importance of language as an information retranslator, an experience qualifier, the main means of communication, material mentality exponent is becoming more and more obvious. Language recreates objective cognized reality and is one of the nation's individual markers, it enables communication in all social life spheres.

New media contexts contribute to the development of unusual neolexemes, however this phenomenon is possible on the condition that a projection of derived meaning is contained in semantics of an original lexical semantic variant. Neologism is a nominative unit, which is formed according to a productive and regular derivation model in a certain period of society development and can become commonly used, mainly in the mass media.

The first quarter of the 21st century was a new challenge for the humanity in general and Ukrainian society in particular. For the whole planet this period was marked by the appearance of a new virus SARS-CoV-2, that caused a new disease covid-19. Media outlets pay great attention to covering individual and social, physical and psychological problems caused by mentioned virus. They make used linguistically in society the innovations which were created in interpersonal communications and were faceted in journalists' adaptation.

In this article the author demonstrates contextual realization of mentioned lexemes which dominate the Internet use. These lexemes characterize not only the people's psychological state, their anxiety displays, fear, emotional tension etc., but also economic crisis that could not help influencing the financial state of many families.

Neologisms, that are thematically connected with nominations defining a new virus and its impact on a human and society, should be classified according to their lexical and grammatical meaning, morphemic structure, stylistic use etc. Their spelling needs to be normalized as well.

Presenting the news from all life spheres, the mass media use live lexical material, transform it and introduce into social speech.

Innovative vocabulary is a language marker of a modern society. After appearing in the mass media, it gets new aspects on a speech level and needs further linguistic work and specialists' interpretation. It is especially important for the part of vocabulary that after some time will transfer from speech use only into language system. Lexical and semantic, derivative, graphical and orthographical aspects, connected with the use of neolexemes in the mass media, need to be ordered and normalized.

Described modern lexical markers are only a small part of all quantity of existing neologisms, they give just a general idea of the dynamics of the changes in the vocabulary of modern Ukrainian. That is why the prospects of further research are not only in the broadening of the object of analysis, but also in the defining and describing the specifics of the semantic processes that cause the development of new meanings, as well as in the finding and interpreting the derivative processes and models, which are regular and productive for neolexemes formation.

Keywords: *communication, neolexemes, context, semantic processes, normalizing, speech, language, interpretation.*

Постановка проблеми в контексті сучасної соціолінгвістичної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Пандемія смертоносного вірусу SARS-CoV-2, що спричинив розвиток хвороби covid-19, на початку XXI ст. стала викликом усьому людству. Нові факти і явища, пов'язані з її впливом на людину і суспільство, не могли не відобразитися в мовленнєвому вжитку. Засоби масової комунікації почали найактивніше впроваджувати неолексеми, що з'явилися в повсякденному вжитку членів соціуму З огляду на це постала необхідність їх соціолінгвістичного аналізу, опису й упорядкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які

опираються автори. Загальнотеоретичним питанням лексичних інновацій в україністиці та їхній контекстній реалізації присвячені фундаментальні праці М. Кочергана (Кочерган, 1980), Н. Клименко, Є. Карпіловської, Л. Кислюк (Клименко, 2008), О. Тараненка (Тараненко, 2015), С. Єрмоленко (Єрмоленко, 2001), М. Навальної (Навальна, 2011), О. Дзюбіної (Дзюбіна, 2016) та ін. У дослідженнях зазначених авторів поданий різноаспектний глибинний лінгвістичний аналіз тенденцій розвитку неолексем, специфіки контекстної реалізації їхніх значень, а також семантичних процесів, що є рушійною силою мовно-мовленнєвих трансформацій. У науковій літературі представлені розвідки, присвячені аналізу окремих тематичних груп лексики, що входить або щойно ввійшла до активного вжитку комунікантів (Довбня, 2015; Довбня, 2020; Поліщук, 2016; Семен, 2020 та ін.).

Визначення не вирішених раніше частин проблеми. З огляду на новизну обраного об'єкта дослідження він поки не був предметом фахових інтерпретацій, чим і зумовлюється **актуальність і наукова новизна** презентованої розвідки. До сьогодні інноваційна лексика ще не класифікована, не досліджена й не описана належним чином. Фахової уваги потребують лексичні, лексико-семантичні, дериваційні, графіко-орфографічні аспекти зазначеної проблеми.

Мета статті – виокремити з мовленнєвого загалу найуживаніші неолексеми з ковід-семантикою, проаналізувати їхню лінгвістичну специфіку і висвітлити соціокомунікативну спрямованість.

Постановка завдання. Поставлена мета передбачала виконання таких завдань:

- здійснити загальний огляд теоретичних аспектів лексичних інновацій;
- проаналізувати сучасні засоби масової комунікації на предмет уживання в них неолексем на позначення явищ і процесів, викликаних пандемією covid-19;

– виявити лексичну, лексико-семантичну, дериваційну та графіко-орфографічну специфіку інновацій зазначеної тематичної групи.

Виклад основного матеріалу. Значення мови як ретранслятора інформації, кваліфікатора досвіду, основного засобу спілкування, матеріального виразника ментальності стає чимраз очевиднішим. Саме мова відтворює об'єктивну пізнану дійсність і є одним з індивідуальних маркерів нації. Вона забезпечує комунікацію у всіх сферах суспільства. Слід зазначити, що комунікативний процес охоплює не лише лінгвістичний, а й соціопсихологічний аспект. Комунікація є інтерсуб'єктивним процесом, що полягає в розумінні учасниками спілкування сутності предмета, тому кожен комунікативний процес передбачає єдність діяльності, спілкування і пізнання.

Можливість спілкування і взаєморозуміння комунікантів досягається шляхом вироблення в суспільстві усталеної системи мовних норм, з-поміж яких важливе значення відводиться проявам лексичної семантики. Значеннєві словесні маркери зазвичай є стійкими, проте з плином часу і під впливом екстра- і внутрішньолінгвістичних чинників вони можуть трансформуватися. Результати трансформацій частіше залишаються на периферії семантичних структур лексем, рідше ж стосуються їхнього ядра. Власне другий випадок засвідчує появу неологізмів лексико-семантичним шляхом. Такі новотвори в переважній більшості випадків мають стосунок до певного періоду розвитку суспільства, до надважливих подій чи явищ у ньому – позитивних або негативних. У момент їх появи перемикається мовний код, зіставляється незіставляване, що спричинює розвиток нових оцінних конотацій.

Нові контексти спонукають до розвитку незвичних неосемем, проте це явище можливе за умови, якщо проекція похідного значення закладена в семантиці вихідного лексико-семантичного варіанта. Є.А. Карпіловська зазначає: «...в неосемантизмах проросли зерна, закладені у первісній

семантиці ... лексем. Наші спостереження над інноваційними процесами в арсеналі виражальних засобів мови сучасної української публіцистики переконують у тому, що активне творення нових метафор та перифраз відбувається в ньому за участі лексики як з професійної, так і з розмовно-просторічної сфери лексикону. Завдяки інтенсивному обміну цих «сполучених посудин» лексикону потоками номінацій розширюються спектри лексичної сполучуваності. Нові образні, експресивно-оцінні номінації засвідчують уміння журналістів керувати такими взаємоспрямованими лексичними потоками, а також той новий номінативний і словотворчий ресурс, який вони формують для розвитку українського лексикону» (Клименко, Карпіловська, 2008: 97).

Поповнення лексичного фонду є закономірним процесом з огляду на суспільні потреби. У зв'язку з важливістю й постійною актуальністю питання неологізації неодноразово ставало об'єктом дослідження українських і закордонних мовознавців (М.О. Бакіна, А.В. Березовенко, А.О. Брагіна, Ю.А. Зацний, Р. Фішер та ін.). XXI сторіччя ознаменувалося новими перспективними підходами в різноаспектних дослідженнях сфери неології: словотворчих, дискурсивних, когнітивних, культурологічних, лексико-граматичних, соціолінгвістичних тощо.

Неологізм становить собою номінативну одиницю, що утворилася за наявною продуктивною і регулярною в мові словотвірною моделлю в певний історичний період розвитку суспільства і може перейти в розряд загальноживаної лексики за умови її мовленнєвої актуальності й частотності використання. У такому випадку неологізм упродовж певного часу зберігає маркер новизни. Погоджуємося з думкою О. Дзюбіної про те, що «...неологізмами слід вважати нове слово або стійке словосполучення, нові або за формою або за змістом, або за формою і за змістом, що володіють семою новизни протягом певного періоду часу. Це одиниці, які увійшли в лексико-семантичну систему мови, мовну сферу та

не існували в попередній період в тій же мові, підмові, мовній сфері, утворені за словотвірними законами відповідної мови, підмови або запозичені з іншої мови у зв'язку з потребою у спілкуванні, або які перейшли з пасивного складу мови. Вони володіють сформованими семантичними, прагматичними і стилістичними властивостями (ознаками) та сприймаються носіями, соціумом як нові і зафіксовані в словнику нових слів» (Дзюбіна, 2016: 21).

Перша чверть XXI сторіччя поставила людство загалом і український соціум зокрема перед новими викликами, зумовленими об'єктивними й суб'єктивними чинниками. Цей період для всієї планети означився появою нового смертоносного вірусу SARS-CoV-2, що спричинив розвиток хвороби covid-19.

Небезпека зараження призвела до запровадження урядами більшості країн карантинних заходів, що відбилося не лише на фінансовому й економічному становищі людей чи цілих країн, а й на фізичному, морально-психологічному і психічному стані населення. Зрозуміло, що це не могло не відбитися в мові і спричинило появу неологем на позначення нових реалій і процесів, що відбуваються в організмі окремої людини і в суспільстві загалом.

У процесі аналізу мови інтернетних засобів масової комунікації особливу увагу слід зосередити на лексичних і лексико-семантичних новотворах, мотивація яких значним чином зумовлена коренем *корон-*. «Низку новотворів або ж актуалізованих номінативних одиниць доповнюють слова тематичної групи «Коронавірусна хвороба», які характеризуються іншими основами: самоізоляція, суперпоширювач, санітайзер, дезінфікант, дезінфікатор, ковідка, соціальне дистанціювання, дистанційна робота, засоби індивідуального захисту, Zoom-заняття (Zoom-лекція, Zoom-практичне, Zoom-лабораторна), Zoom-вечірка, Zoom-етикет, м'ютитися («відключати мікрофон»), руханка, covid-навантаження, ковід-прогноз, Covid-штам, КовідТрибунал,

маскування (у значенні «носіння масок») тощо і навіть в експресивному мовленні ковідіоти (зазначена лексема вживається у двох значеннях: 1) «люди, які заперечують складність перебігу хвороби і її пандемічне поширення; ігнорують рекомендації з гігієни та особистої безпеки в умовах поширення коронавірусу нового типу»; 2) «люди, які лавиною ринулися до магазинів скуповувати продукти й засоби першої необхідності»)» (Довбня, 2020: 399).

Вважаємо доречним продемонструвати контекстну реалізацію зазначених лексем, які є домінантами інтернет-ужитку. Саме вони характеризують не лише психологічний стан людей, прояви їхньої тривожності, страху, емоційну напругу тощо, а й кризу в економіці, що не могла не позначитися на фінансово-матеріальному становищі багатьох родин.

Такі стилістично марковані одиниці емоційно та експресивно увиразнюють мовлення, хоча й мають зазвичай негативні конотації. Часто з метою активізації уваги читачів вони вживаються в заголовках: «Коронакриза призвела до найбільшого безробіття з часів «Великої депресії» – ООН» (Коронакриза призвела..., <http://surl.li/ayenu>); «Коронакриза: світова економіка втратила чверть мільярда робочих місць» (Коронакриза: світова, <http://surl.li/ayeok>); «Коронакриза: Петрашко заявляє, що економіка України пройшла пік падіння» (Коронакриза: Петрашко, <http://surl.li/ayeor>); «Коронакриза: МВФ попереджає про можливі протести через зростання нерівності» (Коронакриза: МВФ, <http://surl.li/ayeera>); «Сфера туризму відновлюється після «коронакризи», але дуже повільними темпами» (Сфера туризму, <http://surl.li/ayepr>); «Covid-штам Омикрон: чи зафіксовано випадки в Україні» (Covid-штам, <http://surl.li/ayeqb>); «Яка різниця між ковідіотом і короналіом?» (Яка різниця, <http://surl.li/ayejq>); «У Дніпрі відбувся марш «ковідіотів» та антивакциновиків – протестували проти карантину та щеплень» (У Дніпрі, <http://surl.li/ayeqv>); «Що відбувається: якщо близькі – ковідіоти» (Що відбувається,

<http://surl.li/ayerc>); «Ковідіоти та антивакци не бачать небезпеки штаму «Дельта» – Ляшко» (Ковідіоти, <http://surl.li/ayerh>); «Коронакриза в гаманці: скільки коштував Україні карантин та коли економіка оговтається від удару» (Коронакриза в гаманці, <http://surl.li/ayeri>); «Коронакриза вдарила по Києву: Кличко оцінив втрати в понад 1 млрд грн. Коронавірус серйозно вразив економіку столиці» (Коронакриза вдарила, <http://surl.li/ayern>); «Коронавірус в Україні» (Коронавірус в Україні, <http://surl.li/ayetm>); В Україні – 24 747 нових випадків коронавірусу (В Україні, <http://surl.li/ayern>); «Осінній ковід-прогноз: локдаун ймовірний не раніше листопада» (Осінній, <http://surl.li/ayesy>); «Вчені зробили новий COVID-прогноз для України» (Вчені, <http://surl.li/ayetd>); «З’явилася карта-прогноз поширення коронавірусу у найближчі 3 місяці» (З’явилася, <http://surl.li/ayeth>); «Це коронапсихоз і божевільня: Історії людей, які не вірять в коронавірус» (Це коронапсихоз, <http://surl.li/ayetn>); «Лукашенко не звернеться до народу через “коронапсихоз”» (Лукашенко, <http://surl.li/ayett>); «У Німеччині прокурори визнали необразливим термін “ковідіоти”» (У Німеччині, <http://surl.li/ayeub>); «“Ковідіоти”: Німеччина обговорює протести проти коронавірусного карантину» (Ковідіоти, <http://surl.li/ayeuf>); «Ковідіоти... або трішки про те, як наші люди карантину “дотримуються”» (Ковідіоти, <http://surl.li/ayeui>) тощо.

Уживаються неолексеми і в підзаголовках, покликані конкретизувати назви публікацій: «Коронатести. Coronavisa» (Коронавірусна, <http://surl.li/ayeuk>); «Медикам доплатять за Zoom-заняття» (Медикам, <http://surl.li/ayeum>); «Поради та прийоми, які допоможуть організувати якісне Zoom-заняття» (Plan, <http://surl.li/ayeup>); «Zoom-заняття проводяться в обсязі і за розкладом аудиторних занять денної форми навчання» (Дистанційне, <http://surl.li/ayeus>); «Проведення навчальних занять у форматі Zoom-конференцій» (Дистанційне, <http://surl.li/ayeus>); «Розклад Zoom-сеансів міститься у матеріалах ЕНМКД навчальних дисциплін» (Дистанційне,

<http://surl.li/ayeus>); «Альона Сірант на постійній основі збирає дружин та інших членкинь сімей ветеранів на ZOOM-заняття» (Онлайн-заняття, <http://surl.li/ayeve>); «Український ефективний R₀ і ковід-прогноз» (Друль, <http://surl.li/ayevp>); «Уряд Білорусі продовжує нехтувати епідемією коронавірусу, а президент Олександр Лукашенко називає недугу «коронапсихозом» (Парад, <http://surl.li/ayevt>).

Власне тексти інтернетних видань теж рясніють подібними експресивними новотворами.

Процеси неологізації, пов'язані із сприйманням суспільством неочікуваних, непередбачуваних викликів, нині є настільки актуальними, що спонукали до упорядкування BBC News Україна нових лексем-маркерів сучасної доби. «Ще кілька місяців тому мало хто з нас знав щось про віруси з «короною», «самоізоляцією» займалися лише соціопати і фрілансери з палаючими дедлайнами, а водіїв маршруток та священників ніхто й не думав називати «суперпоширювачами». Сьогодні ж ми вже розбираємося у різних типах медичних масок і кольорах клапанів на респіраторах, знаємо, скільки спирту має бути у нормальних «санітайзерах» проти «ковідки» та організуємо душевні «Zoom-вечірки», – розповідають автори «коронавірусного» словника (BBC, <http://surl.li/ayewh>).

Якщо в мовленні з великою швидкістю з'явилася значна кількість неолексем на позначення фактів і явищ, які раніше не були відомі людству, то певна їх частина обов'язково потрапить у мовний обіг, і ту частину лінгвісти мають опрацювати, унормувати і ввести до сфери кодифікації. Такі дії зумовлені розумінням того, що «...народ повинен мати одну літературну мову, унормовану, кодифіковану й поліфункціональну, а також бачення мовної норми як динамічної категорії, у якій відбиваються зміни, що з'являються під впливом інтра- та екстралінгвістичних чинників» (Довбня, Товкайло, 2020: 251-252). Зрозуміло, що часто теорія відстає від практики, а нові лексикографічні видання не встигають фіксувати зміни. І все ж слід окреслити тенденції, які потребують уваги й упорядкування.

Неологізми, тематично пов'язані з номінаціями на позначення нового респіраторного вірусу та його впливу на людину й суспільство, слід класифікувати. Перш за все потрібно звернути увагу на їх частиномовну приналежність: у переважній більшості випадків це іменники. Подекуди вони стилістично нейтральні (*коронакриза, короніал* «дитина, народжена в період епідемії коронавірусної хвороби Covid-19», *суперпоширювач, Covid-штам, ковід-прогноз, COVID-прогноз, Зоом-заняття* і т. д.), частіше ж характеризуються негативними конотаціями (*ковідіоти, коронапсихоз, коронапофігісти, ковігісти, гречкохайп, маскобісся, інфодемія* «надлишок інформації», *дезінфодемія* «вплив дезінформації на пандемію» тощо). Остання група іронічно передає емоційний і психологічний стан суспільства. З-поміж усіх новотворів значна частина складних.

Аналізуючи написання неологізмів, варто акцентувати на його неуніфікованості. Так, деякі складні лексеми з першою частиною на позначення хвороби в засобах масової комунікації мають різне графічне відтворення: *Covid-штам, ковід-прогноз, COVID-прогноз, ковідіот* (зауважимо, що складні слова з першою частиною *Зоом-*: *Зоом-заняття, Зоом-конференція, Зоом-вечірка* та ін. – засоби масової комунікації передають однотипно) тощо. Якщо перша частина є запозиченням, то написання через дефіс є виправданим, а от величину літер варто уніфікувати, особливо це стосується випадків, коли перша частина назви передається латиницею. При її кириличній передачі зазвичай використовуються малі літери. Останнє слово пишеться разом, оскільки при його творенні спостерігається не лише процес поєднання двох слів, а й явище гаплогії (*ковід + ідіот* → *ковідіот*). Складні лексеми з першою частиною *корона-* в сучасних засобах масової комунікації пишуться разом незалежно від того, засобами кирилиці чи латиниці передана друга частина (*коронатести, коронавіса* тощо).

Слід констатувати, що в українській мові переважають такі «...дериваційні шляхи появи нових слів, як

морфологічний, лексико-семантичний, лексико-синтаксичний і морфолого-синтаксичний. У той же час необхідно зазначити, що найбільш функціонально активним є морфологічний словотвір, зокрема, складання слів, основ та інших структурних частин слів, афіксація; за ним слідує лексико-семантичний спосіб творення нових слів. Крім того, досить активними є семантичні процеси, які призводять не до появи нових слів, а до відокремлення від основних значень нових семем або їх відтінків. Також необхідно вказати, що під час словотворення мають місце комбіновані процеси, які охоплюють спільну дію морфологічного й неморфологічного (лексико-семантичного) способів» (Довбня, 2015: 91).

Презентуючи новини з усіх сфер життя, засоби масової комунікації використовують живомовний лексичний матеріал, трансформують його і вводять у суспільне мовлення. Вони «здійснюють найвідчутніший вплив на вироблення узвичаєного мовного стандарту, ... формують і певні мовні смаки, моду на слововживання» (Єрмоленко, 2001: 8).

Висновки. Інноваційна лексика є мовним маркером сучасного суспільства. Потрапляючи в засоби масової комунікації, вона набирає нових проявів на мовленнєвому рівні і потребує подальшого лінгвістичного опрацювання і фахової інтерпретації. Особливо актуальним це є для тієї частини лексики, яка із плином часу перейде з мовленнєвого обігу до мовної системи. Потребують упорядкування та унормування лексико-семантичні, словотвірні, графічні й орфографічні аспекти, пов'язані з уживанням неолексем у засобах масової комунікації.

Описані лексичні маркери сучасності не вичерпують усього обсягу наявних новотворів, а дають лише загальне уявлення про динаміку змін у словниковому складі сучасної української мови, тому перспективи подальших розвідок полягають не лише в розширенні об'єкта аналізу, а й у визначенні та описі специфіки семантичних процесів, що спричиняють розвиток нових значень, та у виявленні й

інтерпретаціях словотвірних процесів і моделей, що є регулярними і продуктивними під час творення неолексем.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюбіна О.І. Структура, семантика та прагматика сленгових неологізмів соціальних мереж TWITTER та FACEBOOK: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. 206 с.

2. Довбня Л.Е. Інноваційна суспільно-політична лексика України: семантико-словотвірна мотивація. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог, 2015. Вип. 53. С. 103-107.

3. Довбня Л.Е. Лексика, породжена сьогоденням. *Social function of science, teaching and learning: Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference*. December 14 – 17, 2020, Bordeaux, France. 517 p. P. 396-401.

4. Довбня Л.Е., Товкайло Т.І. Постаць Івана Франка в історії української мовознавчої науки. *Соціум. Документ. Комунікація. Серія «Історичні науки»*. Переяслав, 2020. Вип. 10. С. 240-260.

5. Єрмоленко С. Сучасні проблеми дослідження літературної мови. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. Київ: ВЦ «Київський університет», 2001. Вип. IV. С. 3-12.

6. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: Монографія. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.

7. Кочерган М.П. Слово і контекст : монографія. Львів: Вища школа, 1980. 184 с.

8. Навальна М.І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст.: монографія. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.

9. Поліщук Н. Активність інноваційних процесів у словниковому складі сучасних мас-медіа. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2016. № 842. С. 146–150.

10. Семен Н., Тополюк К. Інноваційна лексика в мові сучасних веб-медіа (на прикладі інтернет-варіанту газети «День»). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки. 2020. Вип. 4. С. 205-210.

11. Тараненко О.О. Словотворення української мови в аспекті її сучасних системно-нормотворчих тенденцій (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). *Мовознавство*. 2015. № 1. С. 3-32.

ІЛЮСТРАТИВНІ МАТЕРІАЛИ

12. BBC опублікувало «Словник епохи коронавірусу». URL: <https://detector.media/infospace/article/176308/2020-04-12-bbc-opublikovalo-slovník-epokhi-koronavirusu/>

13. В Україні за добу виявили 24 747 нових випадків коронавірусу. Найбільше – у Києві. URL: <https://babel.ua/news/72686-v-ukrajini-za-dobu-viyavili-24-747-novih-vipadkiv-koronavirusu-naybilshe-u-kiyevi>

14. Вчені зробили новий COVID-прогноз для України. URL: <https://news.depo.ua/ukr/news/vcheni-zrobili-noviy-covid-prognoz-dlya-ukraini-skilki-khvorikh-prognozuyut-shchodnya-20211110138885>

15. Дистанційне навчання на кафедрі ЕРСЗ. URL: <https://firsz.duit.edu.ua/education-news/distance-learning-ersz/>

16. Друль О. Український ефективний R² і ковід-прогноз. URL: <https://zbruc.eu/node/97333>

17. З'явилася карта-прогноз поширення коронавірусу у найближчі 3 місяці. URL: <https://api.visicom.ua/uk/posts/koronavirusuhan2>

18. КовІдіоти... або трішки про те, як наші люди карантину «дотримуються». URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=838175793318915>

19. «Ковідіоти»: Німеччина обговорює протести проти коронавірусного карантину. URL: <https://www.dw.com/uk/ковідіоти-німеччина-обговорює-протести-проти-коронавірусного-карантину/a-53438461>

20. Ковідіоти та антивакци не бачать небезпеки штаму «Дельта» – Ляшко. URL: <https://aspi.com.ua/news/zdorovya/kovidioti-ta-antivaksi-ne-bachat-nebezpeki-shtamu-delta-lyashko#gsc.tab=0>

21. Коронавірус в Україні: В Україні – 24 747 нових випадків коронавірусу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3348737-v-ukraini-24-747-novih-vipadkiv-koronavirusu.html>

22. Коронавірусна арифметика. Скільки насправді інфікованих в Україні. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20200714-koronavirusna-aryfmetryka-skilky-naspravdi-infikovanyh-v-ukrayini/>

23. Коронакриза в гаманці: скільки коштував Україні карантин та коли економіка оговтається від удару. URL: <https://tsn.ua/groshi/koronakriza-v-gamanci-skilki-koshtuvav-ukrayini-karantin-ta-koli-ekonomika-ogovtayetsya-vid-udaru-1557258.html>

24. Коронакриза вдарила по Києву: Кличко оцінив втрати в понад 1 млрд грн. URL: <https://glavcom.ua/kyiv/news/koronakriza-vdarila-po-kijevu-klichko-ociniv-vtrati-v-ponad-1-mlrd-grn-703211.html>

25. Коронакриза: МВФ попереджає про можливі протести через зростання нерівності. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/03/novyna/ekonomika/koronakryza-mvf-poperedzhaye-pro-mozhlyvi-protesty-cherez-zrostannya-nerivnosti>

26. Коронакриза: Петрашко заявляє, що економіка України пройшла пік падіння. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3213465-koronakriza-petrasko-zaavlae-so-ekonomika-ukraini-projsla-pik-padinna.html>

27. Коронакриза призвела до найбільшого безробіття з часів «Великої депресії» – ООН. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55807880>

28. Коронакриза: світова економіка втратила чверть мільярда робочих місць. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3177930-koronakriza-svitova-ekonomika-vtratile-cvert-milarda-robocih-misc.html>

29. Лукашенко не звернеться до народу через «коронапсихоз». URL: <https://tsn.ua/svit/lukashenko-ne-zvernetsya-do-narodu-cherez-koronapsihoz-1537293.html>

30. Медикам доплатять за Zoom-заняття. URL: <https://newsyou.info/medikam-doplatyat-za-covid-zagruzku>

31. Онлайн-заняття від Альони Сірант. URL: <http://www.boyarka.cspr.info/2020/10/15971/>

32. Осінній ковід-прогноз: локдаун ймовірний не раніше листопада. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3311965-osinnij-kovidprognoz-lokdaun-jmovirnij-ne-ranise-listopada.html>

33. Парад в Білорусі 9 травня попри пандемію коронавірусу: з'явилася різка реакція ВООЗ. URL: https://news.24tv.ua/parad_v_bilorusi_9_travnja_popri_pandemiyu_koronavirusu_zyavilasy_rizka_reaktsiya_vooz_n1338343

34. Сфера туризму відновлюється після «коронакризи», але дуже повільними темпами. URL: <https://hromadske.ua/posts/sfera-turizmu-vidnovlyuyetsya-pislya-koronakrizi-ale-duzhe-povilnimi-tempami>

35. У Дніпрі відбувся марш «ковідіотів» та антивакцинаторів – протестували проти карантину та щеплень. URL: https://dniprograd.org/2021/05/16/u-dnipri-vidbuvsya-marsh-kovidiotiv-ta-antivaktsinatoriv-protestuvali-proti-karantinu-ta-shcheplen_88079

36. У Німеччині прокурори визнали необразливим термін «ковідіоти». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/09/2/7113891/>

37. Це коронапсихоз і божевільня: Історії людей, які не вірять в коронавірус. URL: <https://hromadske.ua/posts/ce-koronapsihoz-i-bozhevilnya-istoriyi-lyudej-yaki-ne-viryat-v-koronavirus>

38. Що відбувається: якщо близькі – ковідіоти. URL: <https://soundcloud.com/radio-nv/shcho-vdbuvatsya-yakshcho-blizk-kovdoti-yak-splkuvatisya-z-timi-khto-zaperechu-covid-19>

39. Яка різниця між ковідіотом і короніалом? URL: <https://wz.lviv.ua/news/427415-yaka-riznytsia-mizh-kovidiotom-i-koronialom>

40. Covid-штам Омикрон: чи зафіксовано випадки в Україні.
URL: <https://health.fakty.com.ua/ua/novyny/covid-shtam-omikron-chy-zafiksovano-vypadky-v-ukrayini/>

41. Plan like a pro: цікаві ідеї використання сервісу Zoom.
URL: <https://naurok.com.ua/post/plan-like-a-pro-cikavi-ide-vikoristannya-servisu-zoom>

REFERENCES

1. Dziubina, O.I. (2016). *Struktura, semantyka ta prahmatyka slenhovykh neolohizmiv sotsialnykh merezh TWITTER ta FACEBOOK* [Structure, semantics and pragmatics of slang neologisms from social networks TWITTER and FACEBOOK]. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

2. Dovbnia, L.E. (2015). *Innovatsiina suspilno-politychna leksyka Ukrainy: semantyko-slovotvirna motyvatsiia* [Innovative social and political vocabulary of Ukraine: semantic and derivative motivation]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Filolohichna»*. Ostroh, 53, 103-107 [in Ukrainian].

3. Dovbnia, L.E. (2020). *Leksyka, prodzhena sohodenniam. Social function of science, teaching and learning* [Vocabulary created nowadays]: *Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference. December 14–17, 2020* (pp. 396-401). Bordeaux [in Ukrainian].

4. Dovbnia, L.E., Tovkaylo, T.I. (2020). *Postat' Ivana Franka v istoriyi ukrayins'koyi movoznavchoyi nauky* [The historical figure of Ivan Franko in Ukrainian linguistic science]. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiya. Seriya «Istorychni nauky»*. Pereyaslav, 10, 240-260 [in Ukrainian].

5. Yermolenko, S. (2001). *Suchasni problemy doslidzhennia literaturnoi movy* [Modern issues in researching standard language]. *Aktualni problemy ukraïnskoi linhvistyky: teoriia i praktyka*, IV, 3-12 [in Ukrainian].

6. Klymenko, N.F., Karpilovska, Ye.A., & Kysliuk, L.P. (2008). *Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrainskomu leksykoni* [Dynamic processes in modern Ukrainian vocabulary]. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].

7. Kocherhan, M.P. (1980). *Slovo i kontekst* [Word and context]. Lviv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

8. Navalna, M.I. (2011). *Dynamika leksykonu ukrainskoi periodyky pochatku XXI st.* [Dynamics of the vocabulary of Ukrainian periodicals of the beginning of 21st century]. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].

9. Polishchuk, N. (2016). *Aktyvnist innovatsiinykh protsesiv u slovnykovomu skladi suchasnykh mas-media* [Activity of innovative processes in the vocabulary of modern mass media]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriiia «Problemy ukrainskoi terminolohii», 842. 146-150.*

10. Semen, N., Topoliuk,, K. (2020). *Innovatsiina leksyka v movi suchasnykh veb-media (na prykladi internet-variantu hazety «Den»)* [Innovative vocabulary in the language of modern web media (on the example of Internet version of newspaper “The Day”)]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriiia: Zhurnalistski nauky, 4, 205-210. DOI.org/10.23939/sjs2020.01.205* [in Ukrainian].

11. Taranenko, O.O. (2015). *Slovotvorennia ukrainskoi movy v aspekti yii suchasnykh systemno-normotvorchykh tendentsii (kinets XX— pochatok XXI st.)* [Word-formation of the Ukrainian language in the aspect of its modern systemic and norm creating tendencies (the end of 20th – the beginning of 21st century)]. *Movoznavstvo, 1, 3-32* [in Ukrainian].

DEMONSTRATIVE MATERIAL

12. BBC opublikovalo «Slovyk epokhy koronavirusu» [BBC published “A dictionary of Coronavirus time”]. Retrieved from : <https://detector.media/infospace/article/176308/2020-04-12-bbc-opublikovalo-slovník-epokhi-koronavirusu/> [in Ukrainian].

13. V Ukraini za dobu vyiavyly 24 747 novykh vypadkiv koronavirusu. Naibilshe – u Kyievi [In Ukraine there were detected 24 747 new cases of Coronavirus in a day. The most – in Kyiv]. Retrieved from : <https://babel.ua/news/72686-v-ukrajini-za-dobu-viyavili-24-747-novyh-vipadkiv-koronavirusu-naybilshe-u-kyievi> [in Ukrainian].

14. Vcheni zrobyly novyi COVID-prohnoz dlia Ukrainy [Scholars made a new COVID-forecast for Ukraine]. Retrieved from : <https://news.depo.ua/ukr/news/vcheni-zrobili-noviy-covid-prohnoz-dlya-ukraini-skilki-khvorikh-prohnozuyut-shchodnya-202111101388885> [in Ukrainian].

15. Dystantsiine navchannia na kafedri ERSZ [Distant studies at the department of EMCR]. Retrieved from : <https://firsz.duit.edu.ua/education-news/distance-learning-ersz/> [in Ukrainian].

16. Drul O. Ukrainskyi efektyvnyi R_0 i kovid-prohnoz [Ukrainian effective R_0 and Covid-forecast]. Retrieved from : <https://zbruc.eu/node/97333> [in Ukrainian].

17. Ziavylasia karta-prohnoz poshyrennia koronavirusu u naiblyzhchi 3 misiatsi [Map-forecast of Coronavirus spreading in the nearest 3 months has appeared]. Retrieved from : <https://api.visicom.ua/uk/posts/koronavirusuhan2> [in Ukrainian].

18. KovIdioty... abo trishky pro te, yak nashi liudy karantynu «dotrymuiutsia» [CovIdiots... or a little about the way our people “follow” the quarantine]. Retrieved from : <https://www.facebook.com/watch/?v=838175793318915> [in Ukrainian].

19. «KovIdioty»: Nimechchyna obhovoriuie protesty proty koronavirusnoho karantynu [“CovIdiots”: Germany is discussing the outcries against Coronavirus quarantine]. Retrieved from : <https://www.dw.com/uk/ковідіоти-німеччина-обговорює-протести-проти-коронавірусного-карантину/a-53438461> [in Ukrainian].

20. Kovidioty ta antyvaksy ne bachat nebezpeky shtamu «Delta» – Liashko [CovIdiots and anti-vaxxers cannot see the

danger of “Delta” variant – Liashko]. Retrieved from : <https://aspi.com.ua/news/zdorovya/kovidioti-ta-antivaksi-nebachat-nebezpeki-shtamu-delta-lyashko#gsc.tab=0> [in Ukrainian].

21. Koronavirus v Ukraini: V Ukraini – 24 747 novykh vypadkiv koronavirusu [Coronavirus in Ukraine: In Ukraine there are 24 747 new cases of Coronavirus]. Retrieved from : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3348737-v-ukraini-24-747-novih-vipadkiv-koronavirusu.html> [in Ukrainian].

22. Koronavirusna aryfmetyka. Skilky naspravdi infikovanykh v Ukraini [Coronavirus arithmetic. How many infected are there in Ukraine indeed]. Retrieved from : <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20200714-koronavirusna-aryfmetyka-skilky-naspravdi-infikovanyh-v-ukrayini/> [in Ukrainian].

23. Koronakryza v hamantsi: skilky koshtuvav Ukraini karantyn ta koly ekonomika ohovtaietsia vid udaru [Coronacrisis in the wallet: how much the quarantine cost for Ukraine and when the economics will recover]. Retrieved from : <https://tsn.ua/groshi/koronakryza-v-gamanci-skilki-koshtuvav-ukrayini-karantin-ta-koli-ekonomika-ogovtayetsya-vid-udaru-1557258.html> [in Ukrainian].

24. Koronakryza vdaryla po Kyievu: Klychko otsyniv vtraty v ponad 1 mlrd hrn. [Coronacrisis stroke Kyiv: Klychko estimated loss in more than 1 billion hryvnias]. Retrieved from : <https://glavcom.ua/kyiv/news/koronakryza-vdaryla-po-kijevu-klichko-ociniv-vtraty-v-ponad-1-mlrd-grn-703211.html> [in Ukrainian].

25. Koronakryza: MVF poperedzhaie pro mozhlyvi protesty cherez zrostannia nerivnosti [Coronacrisis: IMF warns about possible outcries because of inequality growth]. Retrieved from : <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/03/novyna/ekonomika/koronakryza-mvf-poperedzhaye-pro-mozhlyvi-protesty-cherez-zrostannya-nerivnosti> [in Ukrainian].

26. Koronakryza: Petrashko zaiavliaie, shcho ekonomika Ukrainy proishla pik padinnia [Coronacrisis: Petrashko claims that Ukrainian economics had the greatest decline]. Retrieved from :

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3213465-koronakriza-petrasko-zaavlae-so-ekonomika-ukraini-projsla-pik-padinna.html> [in Ukrainian].

27. Koronakryza pryzvela do naibilshoho bezrobittia z chasiv «Velykoi depresii» – OON [Coronacrisis plunged to the greatest unemployment since “The Great Depression” – United Nations]. Retrieved from : <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55807880> [in Ukrainian].

28. Koronakryza: svitova ekonomika vtratyla chvert miliarda robochykh mist [Coronacrisis: world economics lost a quarter billion of work places]. Retrieved from : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3177930-koronakriza-svitova-ekonomika-vtratila-cvert-milarda-robocih-misc.html> [in Ukrainian].

29. Lukashenko ne zvernetsia do narodu cherez «koronapsykhoz» [Lukashenko will not address the people because of “Corona psychosis”]. Retrieved from : <https://tsn.ua/svit/lukashenko-ne-zvernetsya-do-narodu-cherez-koronapsihoz-1537293.html> [in Ukrainian].

30. Medykam doplatiat za Zoom-zaniattia [Doctors will be paid for Zoom-lessons]. Retrieved from : <https://newsyou.info/medikam-doplatyat-za-covid-zagruzku> [in Ukrainian].

31. Onlain-zaniattia vid Alony Sirant [Online lessons from Aliona Sirant]. Retrieved from : <http://www.boyarka.cspr.info/2020/10/15971/> [in Ukrainian].

32. Osinnii kovid-prohnoz: lokdaun ymovirnyi ne ranishe lystopada [Autumn Covid forecast: lockdown is likely not before November]. Retrieved from : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3311965-osinnij-kovidprognoz-lokdaun-jmovirnij-ne-ranise-listopada.html> [in Ukrainian].

33. Parad v Bilorusi 9 travnia popry pandemiiu koronavirusu: zavylasia rizka reaktsiia VOOZ [March past in Belarus on the 9th of May in spite of Coronavirus pandemic” WHO’s strong reaction appeared]. Retrieved from : https://news.24tv.ua/parad_v_bilorusi_9_travnja_popri_pandemiyu_koronavirusu_zyav_ilasya_rizka_reaktsiya_vooz_n1338343 [in Ukrainian].

34. Sfera turyzmu vidnovliuietsia pislia «koronakryzy», ale duzhe povilnymy tempamy [Tourism sphere is rebuilding after “corona crisis”, but very slowly]. Retrieved from : <https://hromadske.ua/posts/sfera-turizmu-vidnovlyuyetsya-pislyakoronakrizi-ale-duzhe-povilnimi-tempami> [in Ukrainian].

35. U Dnipri vidbuvsia marsh «kovidiotiv» ta antyvaktsynatoriv – protestuvaly proty karantynu ta shcheplen [There was a march of “Covidioty” and anti-vaccinators in Dnipro – they protested against the quarantine and vaccination]. Retrieved from : https://dniprograd.org/2021/05/16/u-dnipri-vidbuvsya-marsh-kovidiotiv-ta-antivaktsinatoriv-protestuvali-proti-karantynu-ta-shchepelen_88079 [in Ukrainian].

36. U Nimechchyni prokurory vyznaly neobrazlyvym termin «kovidioty» [In Germany the attorneys claimed that the term “covidioty” is not offensive]. Retrieved from : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/09/2/7113891/> [in Ukrainian].

37. Tse koronapsykhos i bozhevilnia: Istorii liudei, yaki ne viriat v koronavirus [This is Corona psychosis and a madhouse: the stories of people who do not believe in Coronavirus]. Retrieved from : <https://hromadske.ua/posts/ce-koronapsihoz-i-bozhevilnya-istoriyilyudej-yaki-ne-viryat-v-koronavirus> [in Ukrainian].

38. Shcho vidbuvaietsia: yakshcho blyzki – kovidioty [What is happening: when your loved ones are covidioty]. Retrieved from : <https://soundcloud.com/radio-nv/shcho-vdbuvatsya-yakshcho-blyzk-kovdoti-yak-splkuvatsiya-z-timi-khto-zaperechu-covid-19> [in Ukrainian].

39. Yaka riznytsia mizh kovidiotom i koronialom? [What is the difference between a covidiot and a coronial]. Retrieved from : <https://wz.lviv.ua/news/427415-yaka-riznytsia-mizh-kovidiotom-i-koronialom> [in Ukrainian].

40. Covid-shtam Omikron: chy zafiksovano vypadky v Ukraini [Covid variant Omicron: were there any cases in Ukraine]. Retrieved from : <https://health.fakty.com.ua/ua/novyny/covid-shtam-omikron-chy-zafiksovano-vypadky-v-ukrayini/> [in Ukrainian].

41. Plan like a pro: цікаві ідеї використання сервісу Zoom [Plan like a pro: interesting ways to use Zoom]. Retrieved from : <https://naurok.com.ua/post/plan-like-a-pro-cikavi-ide-vikoristannya-servisuzoom> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Значення мови як ретранслятора інформації, кваліфікатора досвіду, основного засобу спілкування, матеріального виразника ментальності стає чимраз очевиднішим. Мова відтворює об'єктивну пізнану дійсність і є одним з індивідуальних маркерів нації, вона забезпечує комунікацію у всіх сферах суспільного життя.

Нові медійні контексти спонукають до розвитку незвичних неосемем, але це явище можливе за умови, якщо проєкція похідного значення закладена в семантиці вихідного лексико-семантичного варіанта. Неологізм становить собою номінативну одиницю, що утворилася за продуктивною і регулярною словотвірною моделлю в певний період розвитку суспільства і може перейти в розряд загальноживаної лексики за умови її мовленнєвої актуальності й частотності використання, перш за все – у засобах масової комунікації.

Перша чверть XXI ст. поставила людство загалом і український соціум зокрема перед новими викликами. Цей період для всієї планети означився появою нового вірусу SARS-CoV-2, що спричинив розвиток хвороби covid-19. Висвітленню індивідуальних і соціальних, фізичних і психологічних проблем, пов'язаних із захворюванням, що викликається зазначеним вірусом, приділяють значну увагу журналістські видання. Вони закріплюють у суспільному мовленнєвому вжитку інновації, що виникли у процесі міжособистісної комунікації та обмежилися в журналістському опрацюванні.

У статті демонструється контекстна реалізація зазначених лексем, які є домінантами інтернет-ужитку. Саме вони характеризують не лише психологічний стан людей, прояви їхньої тривожності, страху, емоційну напругу тощо, а

й кризи в економіці, що не могла не позначитися на фінансово-матеріальному становищі багатьох родин.

Неологізми, тематично пов'язані з номінаціями на позначення нового вірусу та його впливу на людину й суспільство, слід класифікувати з огляду на їх лексико-граматичну приналежність, морфемну будову, стилістичне забарвлення тощо. Потребує унормування і їх правопис.

Презентуючи новини з усіх сфер життя, засоби масової комунікації використовують живомовний лексичний матеріал, трансформують його і вводять у суспільне мовлення.

Інноваційна лексика є мовним маркером сучасного суспільства. Потрапляючи в засоби масової комунікації, вона набирає нових проявів на мовленнєвому рівні і потребує подальшого лінгвістичного опрацювання і фахової інтерпретації. Особливо актуальним це є для тієї частини лексики, яка із плином часу перейде з мовленнєвого обігу до мовної системи. Потребують упорядкування та унормування лексико-семантичні, словотвірні, графічні й орфографічні аспекти, пов'язані з уживанням неолексем у засобах масової комунікації.

Описані лексичні маркери сучасності не вичерпують усього обсягу наявних новотворів, а дають лише загальне уявлення про динаміку змін у словниковому складі сучасної української мови, тому перспективи подальших розвідок полягають не лише в розширенні об'єкта аналізу, а й у визначенні та описі специфіки семантичних процесів, що спричиняють розвиток нових значень, та у виявленні й інтерпретаціях словотвірних процесів і моделей, що є регулярними і продуктивними під час творення неолексем.

Ключові слова: комунікація, неолексеми, контекст, семантичні процеси, унормування, мовлення, мова, інтерпретація.